

Szerző
Sebő Péter

Dátum
2026. jan. 09.

NOVELLA

[„KÉSHET A TAVASZ...?“]

SÁFRÁNYOK

[„KÉSHET A TAVASZ...?“]

„A hó fehér’ igaz akkor és csak akkor, ha a hó fehér.”

Alfred Tarski

A hangversenyterem levegője hűvös volt, a márciusi este még nem akarta beengedni a tavasz melegét. Agnieszka lányom mellett ültem, kissé a karzat alatt. A koncert első darabja Ravel G-dúr zongoraversenye volt, ezt követte a híres bal kézre írt D-dúr mű, amit Ravel eredetileg Paul Wittgenstein számára komponált, a nagy háborúban jobb karját elvesztő zongoristának.

A zenekar mély regisztereiben megszólaló, hömpölygő bevezetővel vette kezdetét a mű. Amikor a zongora belépett, az erőteljes, kissé kaotikus hangzás arpeggiókká oldódott. Nem hiányt hallottam, hanem összeszorítottságot. A kevesebb mozdulat többet mondott. A bal kéz újra és újra visszatért ugyanahhoz a motívumhoz, nem előrehaladva, inkább körbejárva valamit, ami nem engedte el.

Egy idő után a zene már nem igényelt figyelmet, a hangok velem maradtak, de gondolataim máshová tévedtek. A végén a dallam hirtelen megemelkedett, kijáratot keresve. A taps tompán indult, majd összesűrűsödött. A fények erősebbek lettek, a közönség a szünetre mozdult. Agnieszka felém fordult.

– Elaludtál? – kérdezte.

– Nem – mondtam. – Inkább elcsúsztam. Volt még valami. Majd a hangverseny után elmondom.

– Miért? Annyira bonyolult?

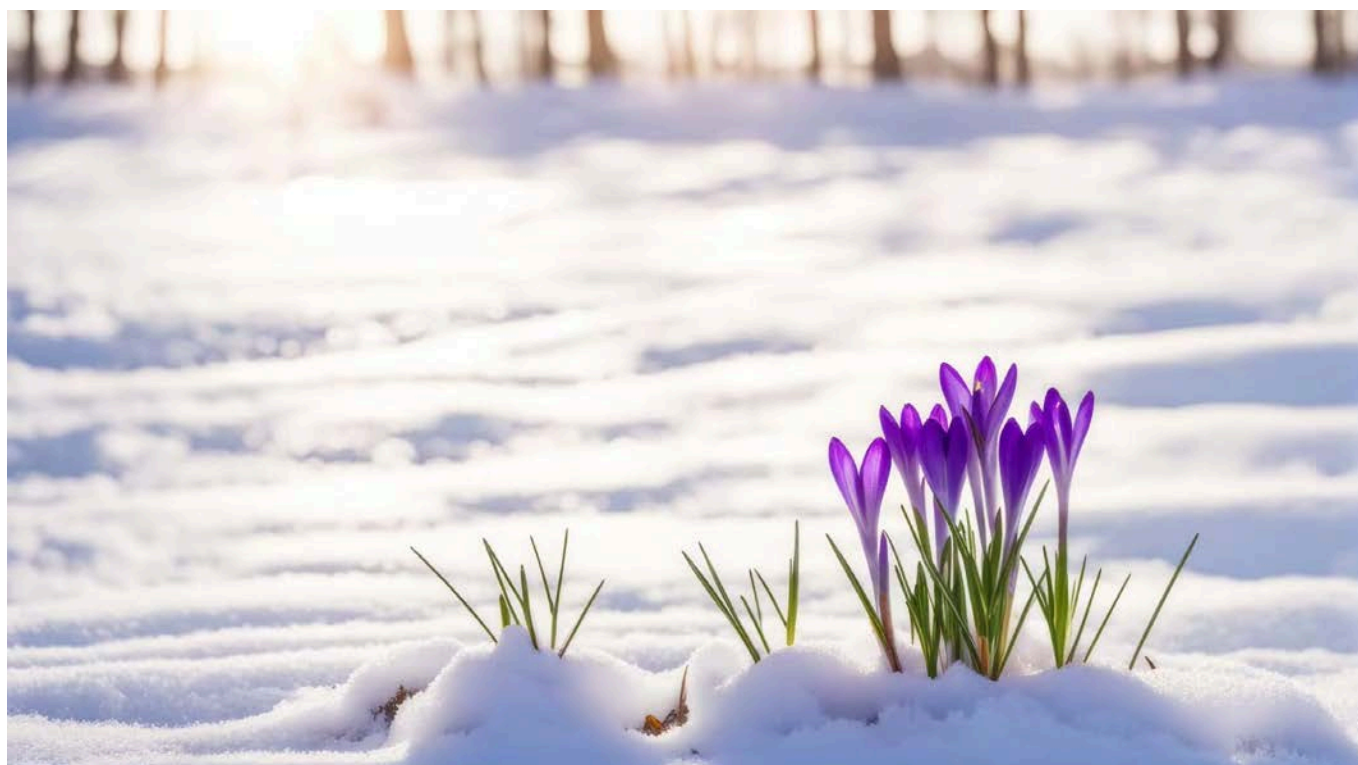
– Wittgenstein is benne volt.

– Paul Wittgenstein?

– Nem, nem Paul, Ludwig.

– Gondolhattam volna.

Agnieszka nem faggatott, hazafelé utazva elmeséltem neki.

Késő március fehérlett, hideg fénnel, amelyből kihúzták a tavasz ígését. A kávézó párás ablakán át száraz téli hidegben csillogott minden. A kertben lila virágcsúcsok néztek ki a hó alól. Sáfrányok, amik nem döntenek el semmit, csak mutatják magukat.

Amikor megláttam őt az ablaknál, háttal a terem zajának, azonnal tudtam, hogy Wittgenstein az. Nem a mozdulatai miatt, hanem a figyelme miatt, amely túl éles volt ehhez a reggelhez. A világot szemlélte, nem elméletek felől, hanem onnan, ahol a dolgok megmutatják magukat.

Az asztalon egy csésze kávé állt, érintetlenül. Gőze lassan szállt fel, zavarában időt kérve. Wittgenstein mindkét kezét a porcelán mellett tartotta. Nem megérinteni akarta, csak felmérni, mit jelenthet ez a mozdulat. Kopott barna pulóvere beleolvadt a reggel szürkeségébe; volt benne valami makacs hűvösség, mintha a tél nemcsak körülötte, hanem benne is időzne még.

Leültem vele szemben. Nem is köszöntünk. Ő biccentett, én bemutatkoztam:

– Kołakowski vagyok. Leszek Kołakowski.

Olyan volt, mintha régóta ismernénk egymást, így nem is angolul, hanem németül beszélgettünk. A pincér kérés nélkül hozta a kávémat. Az ablakon túl hó és a sáfrányok. Egy ideig mindketten arra néztünk.

– Mindig így kezdődik – mondtam halkán. – Ezek az első halvány jelek. Amikor valaki óvatosan kopog az ajtón, hogy mégis megérkezett.

Wittgenstein elmosolyodott.

– Schneeberg. Gyerekkoromban. A hó alól bújtak elő, mindig ugyanott.

Bólintottam.

– Nálam a Chochołowi-völgy – feleltem. – Ott a mezőkön a föld lila leheleteként egyszerre nyílik a millió virág. Nem egyesével történik, hanem egyszerre, minden külön értesítés nélkül.

– Veszélyes kép – jegyezte meg szárazon. – Az ember könnyen elhiszi, hogy a föld tudja, mit csinál.

Nem vitatkoztam. Egy ideig hallgattunk.

– Legalább egy dolog biztos – jegyeztem meg –, a hó fehér.

– Pedig ezt is csak egy érinthetetlen metanyelv mondhatná igazán.

Ezen egyszerre nevettünk.

– Tarski megoldotta az igazság problémáját..., de cserébe sokkal nehezebben kezelhető csendet hagyott ránk. Megmutatta, hogyan beszél a nyelv a világról – ám elhallgatta, hogyan beszél a világ.

Wittgenstein bólintott:

– Igen, Leszek, szép, elegáns szerkezet az övé. A formalizmusa áttetsző, de hangtalan. Nem süt a nap. És ahol nem süt, ott a sáfrányok is becsukják a virágukat, elrejtve sárga porzóikat.

Kortyoltam egyet a kávémból, hogy időt nyerjek, majd mielőtt válaszoltam volna, ismét

Wittgenstein szólalt meg:

– Gleccserjég. Összetömörödött hó. Lecsúszik és elolvad.

– Talán ezért szeretjük jobban a Nap fényét a logika lámpáinál. A hófehér igazság szép, de a tavasz színeit már nem mondja ki.

Wittgenstein az ablakra nézett, azon túl keresve valami ki nem mondott kérdést.

– Késik a tavasz – mondtam egyszerűen, tényként.

Wittgenstein azonnal rávágta:

– Nem késik! A tavasz nem ígért időpontot. A késéshez kell valaki, akinek felelőssége van, hogy időben megérkezzen. A tavasz egyszerűen még nincs itt.

– A tavaszra várás kultúránk eltörölhetetlen része. Van valami közös hagyatékunk, hogy egyszerűen azt mondjuk: késik.

Wittgenstein még mindig messze nézett az ablakon túlra, és úgy folytatta:

– A holdat is minden éjjel várjuk. Ha nem látjuk meg, mégsem mondjuk, hogy késik, vagy hogy elrejtőzött.

– Mindig ezt mondjuk – tiltakoztam csendesen, de határozottan. – A tavasz késik. Ez így van a verseinkben, a szokásainkban, a beszédünkben. Nem azért mondjuk, mert felelősséget tulajdonítunk neki, hanem mert az évszakok ritmusaihoz képest érzünk valami elcsúszást. Ennyi.

Ő szinte meg sem várva a végét már válaszolt is:

– A 'késik' ítélet, nem leírás. Túl sokat mond. Várakozást, hibát, csalódást, vádat.

– A szó nem a tavaszról beszél, hanem rólunk. Arról, hogyan viszonyulunk ahhoz, ami nem rajtunk múlik. A várakozásunknak is kell nevet adnunk.

A beszélgetés elakadt. Mindketten a kertet néztük, ahogy a sáfrányok lassan nyíltak a hó felett. Lepelleveleik korábbi, hegyes, biztonságos menedéke óvatosan tágulni kezdett, csúcsaikkal háromszöget rajzolva a levegőbe. Nem siettek, csak beengedték a Nap fényét – megragadhatatlanul, ahogyan azok a dolgok történnek, amelyeket lehetetlen emberi idővel mérni.

– És a sáfrány tudja, melyik évszakban nyílik?

A kérdésem nem irányt keresett, csak teret. Néztük a virágokat, a hó fehérségét, és éreztük, hogy a szavak vékony réteget vonnak a dolgok fölé, amely megváltoztatja fényüket.

– Néha úgy érzem, a világ ugyanazzal a mozdulattal mutatja meg magát a hó fehérségében és ezekben a lila virágszőnyegekben. Azt mondja: nézz, és ennyi elég is.

– Nem tudom, vajon a hó fehérsége és a tavaszi virágok lila fénye nem ugyanabból a kérdésből nő-e ki: hogyan lesz a világ egyszerre ennyire egyszerű és ennyire megfoghatatlan.

Kint a hó felszínén lassan csillámlott az olvadékvíz. Az alig néhány molekulányi vastagságú vízfátyol összemosta a hókristályok csillogását, jelezve, hogy a tél elbizonytalanodott. Wittgenstein töprengő hangon szólalt meg:

– Azt mondtam, nem késik a tavasz... és ezt továbbra is így gondolom. Mert ezek a virágok, nézd csak, együtt lélegeznek velem. Már a hó alatt is tudják, mikor kell megmozdulniuk.

Biccentettem, nem ellenkezve, inkább mérlegelve.

– Így van ez a nyelvedben. A te mértékeid között a tavasz ott kezdődik, ahol az első virág mozdul. És igazad van: így is lehet látni.

Egy pillanatra elfordította a fejét, talán a hó fényéről akarta leolvasni a megfelelő szót.

– De én... én nem tudok lemondani a hagyomány ritmusáról. Nem azért, mert hiszek benne, hogy igaz. Hanem mert ez az, ami emberré tesz. A ritmus az egyik legnagyobb bizonyosság, amit a természet ad. Ha valami újra meg újra megtörténik, az ember elkezd hinni benne. Ismétlődések nélkül nem lenne rend. És ehhez a rendhez képest ez bizony kérés. Az idén különösen az.

A kert felől lassú, hideg szél érintette meg az ablakot, és a hó alól kibukkanó sáfrányfejek egy pillanatra megrezdültek. Beleegyezésként felénk bólintottak. Ő figyelte a mozdulatot, majd onnan folytatta, ahol a természet rendjének gondolata éppen megnyílt.

– A természetben mindig is az ismétlődő mintákat keressük. Azt hisszük, isteni nézőpontból látunk rá a világra, és ezekből építjük bizonyosságainkat. A püthagoreusok számok rendjében vélték megtalálni a természet rendjét. De hát... nem túl könnyű elhinni, hogy ahol szabályosságot látunk, ott a világ hajlik felénk? Nemcsak önnön képzelgésünket olvassuk vissza? Novalisnál, a *Szaiszi tanítványokban*, ott a fátyol, jól ismered. De az nem pára az ablakon. Nem tudjuk letörölni. Ha föl is lebbentjük, csak magunkat találjuk alatta.

Wittgenstein saját gondolataimra tapintott. Már én is régóta küzdöttem ezzel a fátyollal. De valahogy mindig kibúvót kerestem, hiszen, ha nem találunk semmit, ami önmagában is megáll, nem védelmezhet meg a dolgok egyetemes rendje.

– Lehet – mondtam –, hogy amit mintázatnak látunk, csak szűk keret. Talán egy tágasabb rendben még a késés sem késés többé. Talán minden pontosan ott van, ahol lennie kell.

Wittgenstein türelmetlenül rázta meg a fejét.

– Nem, nem, nem! Ismét félreértesz. Nincs nagy mintázat. Csak akkor van, ha látni akarjuk. Ha mindenáron matematikai vagy logikai szabályosságot akarunk beleírni a világba. És ha megtaláljuk ezt a rendet, hajlamosak vagyunk elhinni, hogy a fátyol alatt rejlik a titok. De a titkot nem lehet megtalálni. Túl van rajtunk. Amit megtalálunk, az legfeljebb az életformánk alapja. Szilárdan bízhatunk abban, amit a nyelv nyújt, igen... de azért műveljük a filozófiát, hogy hely maradjon valami kimondatlan kételynek.

Mindig mosolyra fakasztott, ahogyan az ember az eszével elfogadja, hogy a világ többféleképpen is igaz lehet. A „késés” számomra tapasztalat: csendes bizonyosság, amelyet gondolkodás nélkül kész lennék kimondani. Wittgenstein viszont vissza-visszarántja a szót, talán mert nem akarja rögzíteni, ami még mozgásban van. Sohasem tudtam eldönteni, mennyire sikerült ez neki.

Miközben ezen tűnődtem, ismét megszólalt, didaktika nélkül magyarázott, szavait közléssé formálta. Jól tudta, természetesebben fogadjuk el, amit megmutatnak, mint amiről meggyőzni akarnak.

– Néha a világ nem mond semmit. Hangzásmezőként áll előttünk. Ha megszólalunk, szétszórjuk, ami egyben volt. A nyelv itt összeroppan.

– Igen, a világ szavakba öntve sohasem kendőzetlen.

A pincér kérés nélkül hozta a második kávét. Épp a megfelelő ritmusban. Kint a sáfrányok tovább nyíltak, leveleik lassan kiszabadultak az olvadó hó alól. Mert késve vagy sem, mégis eljön majd a tavasz. Némán figyeltünk – a szavak fölöslegessé váltak. Valahol a távolban ott lebegett Tarski csendje: 'A tavasz késik' igaz akkor és csak akkor, ha a tavasz késik. A sáfrányok tudták: a tavasznak lehet fénye, de nincs időérzéke.

A koncertről hazafelé az autó ablakán át néztem az utcát. A nedves aszfalt feketén csillogott, a lámpák nyújtott, sárgás foltokat festettek rá, amik velünk együtt nem siettek sehová.

Agnieszka egy darabig nem szólt. Aztán csak ennyit mondott:

– Jó volt hallgatni, apa.

kép | vecteezy.com